

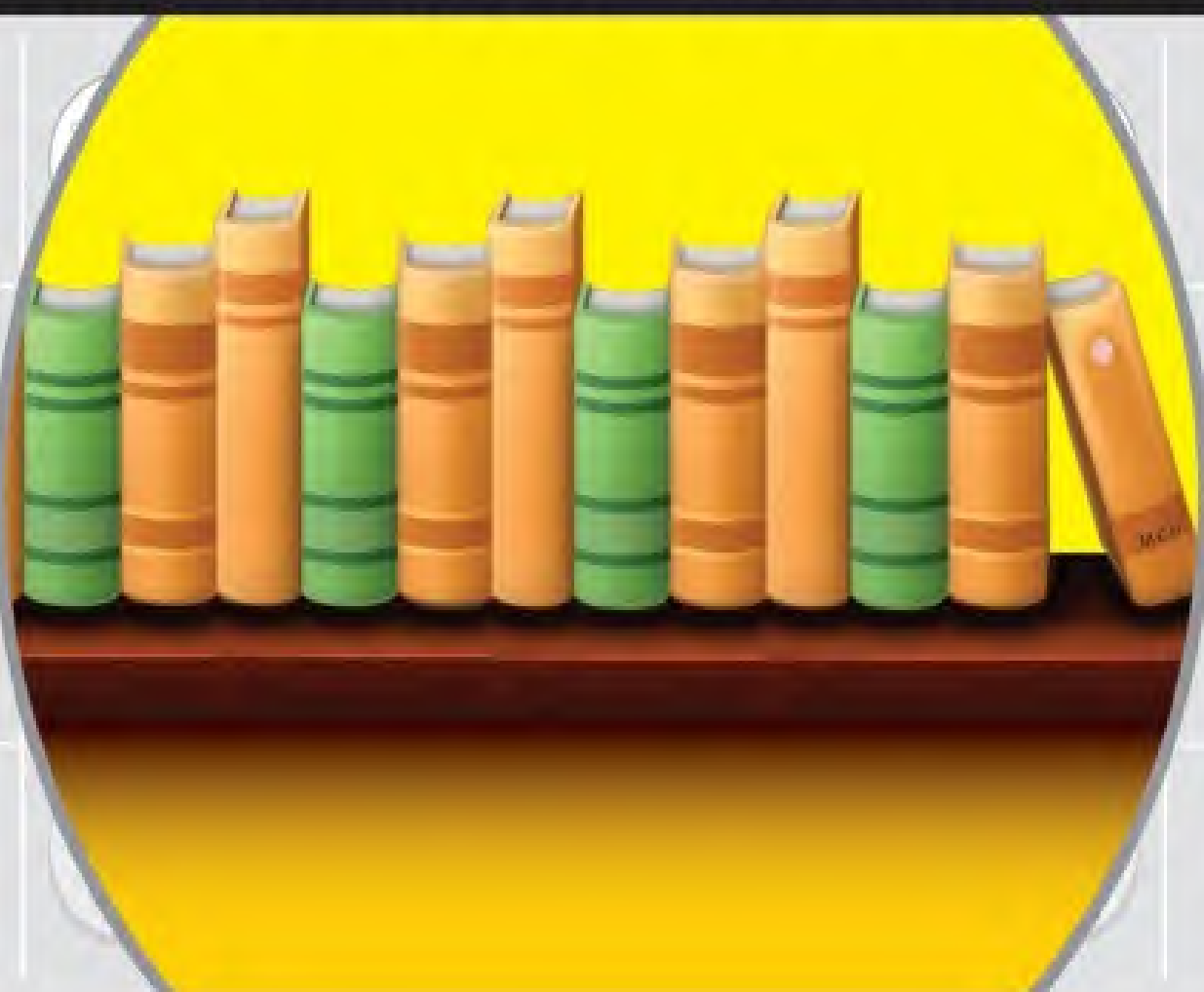
วารสาร มหาจุฬาราชการ

Mahachula Academic Journal

ISSN : 2408 - 1078

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘

Vol.2 No.2 July - December 2015

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

● วัตถุประสงค์

วารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นวารสารวิชาการ ราย ๖ เดือน (ปีละ ๒ ฉบับ) คือ ฉบับที่ ๑ เดือน มกราคม-มิถุนายน, ฉบับที่ ๒ เดือนกรกฎาคม-ธันวาคม มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนา เพื่อให้บริการทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาแก่สังคม เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนให้เกิดวารสารทางวิชาการกลางของมหาวิทยาลัย ในการเผยแพร่บทความวิชาการ และบทความวิจัยแก่ผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิต นักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา พระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ ในขอบข่าย เนื้อหาสาขาวิชาสังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

■ บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิง ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

■ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย ๒ ท่านต่อบทความ

■ ทรัพย์สินและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทรัพย์สินของความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ วารสารมหาจุฬาราชการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● เจ้าของ

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงานอธิการบดี ห้อง ๓๐๕ เลขที่ ๗๙ หมู่ ๑ ถนนพลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐๓๕ ๒๔๘๐๐๐ ต่อ ๘๗๗๓, โทรสาร ๐๓๕ ๒๔๘๐๑๓

www.jma.mcu.ac.th

● ที่ปรึกษาวารสารมหาจุฬาราชการ

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.

อธิการบดี

พระศรีคัมภีร์ญาณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระสุธีธรรมานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พระราชวรมณี, ดร.

คณบดีคณะพุทธศาสตร์

พระปลัดมารุต วรมงคล, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

คณบดีคณะครุศาสตร์

พระมหาขวัญชัย กิตติปาโล

คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

พระครูปริยัติกิตติธำรง, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

● บรรณาธิการ

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.

● หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นายสุชญา ศิริธัญญ

● กองบรรณาธิการ :

พระมหาสมบุญ วุฑฒิโกโร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุเทพ พรหมเลิศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ดร.วีรชาติ นิมนองค์

มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

ดร.อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ดร.วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นายสุกฤษฏา สุตจันทร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารทางวิชาการ (Peer Review)

สาขาวิชา ศาสนา, ปรัชญา, พระพุทธศาสนา, ครุศาสตร์, มนุษยศาสตร์, สังคมศาสตร์

■ ผู้ทรงคุณวุฒิภายในมหาวิทยาลัย

พระศรีคัมภีร์ญาณ, ศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุธีวรญาณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระสุธีธรรมานุวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร.จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รังษิ์ สุทนต์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรียงชัย หมั่นชนะ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร สุยะใจ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระกาญจน์ กนกกมลเสถ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ ศุภษร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฏฐ์ ศรีดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

■ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกมหาวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ พิเศษ อติศักดิ์ ทองบุญ

ราชบัณฑิต

ศาสตราจารย์ ดร.วิษระ งามจิตรเจริญ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนียง เลื่อมใส

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา จันทร์แก้ว

มหาวิทยาลัยบูรพา

(๕)

รองศาสตราจารย์ ดร.วิชชุดา หุ่นวิไล
รองศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี อุดมธรรมมานภาพ
รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน
รองศาสตราจารย์ ดร.สนธิ สัตโยภาส
รองศาสตราจารย์ ดร.เสริมศรี ไชยศรี
รองศาสตราจารย์ สยาม คำปรีดา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักษิตย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ณ นคร
ดร.วีรชาติ นิมนองค์
ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตระ
ดร.มารุต พัฒนา
ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ

ดร.วันชัย สุขตาม

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พิธีจัญอักษร

พระมหาเอกลักษณ์ จิตตเทโว
นายสุภฐาน สุดาจันทร์
นายธานี สุวรรณประทีป
นายสุรัตน์ คำโสภา

งานสมาชิก

นายสุภฐาน สุดาจันทร์

บันทึกข้อมูล

นายจิระศักดิ์ ธารสุขกระจำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหิดล
มหาวิทยาลัยศิลปากร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า
เจ้าคุณทหารลาดกระบัง
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

นายสินชัย วงษ์จำนงค์
นางสาวสุจิตรา ขวดรัมย์
นายสันตต์ จันทร์ทาทอง

งานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

นายณพดล เพ็ญประชุม

- **นิติกร**

นายธวัช แยมปัว

- **ภาพ/ศิลปะ**

พระมหาสุระศักดิ์ ชีรวโส

- **ออกแบบปก**

นางสาวจุฬารัตน์ วิชานาติ

- **จัดรูปเล่ม**

นายสมบุญณ์ เพ่งพิศ

- **พิมพ์ที่**

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ ๑๑- ๑๗ แขวงบรมมหาราชวัง

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐

โทรศัพท์ ๐๒ ๖๒๓ ๕๖๒๔ โทรสาร ๐๒ ๖๒๓ ๕๖๒๓

บทบรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬาริชาการ ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๘ ได้รวบรวมบทความวิชาการของผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย รวมถึงคณาจารย์ต่างสถาบัน ร่วมส่งบทความทางวิชาการมาร่วมตีพิมพ์ เพื่อเป็นการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ทำให้มีโอกาสดำเนินการศึกษาพุทธธรรมและการนำไปประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่ รวมถึงได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามหลักคำสอนทางพระศาสนา อันเป็นการบริการวิชาการแก่สังคม

ในครั้งนี้องบบรรณาธิการและคณะทำงานฝ่ายจัดทำวารสารมหาจุฬาริชาการ ได้รับเกียรติจากผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ของมหาวิทยาลัย และคณาจารย์ต่างสถาบัน ได้ส่งบทความวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์เผยแพร่ ประกอบด้วยบทความทางวิชาการ เนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและปรัชญาพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และบทความวิจัย ซึ่งรายละเอียดบทความต่างๆ งบบรรณาธิการ ได้กล่าวถึงเนื้อหาของแต่ละบทความโดยสรุปภายในเล่ม ดังนี้

บทความที่ ๑ เรื่อง “คุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต” โดย พระครูสิริรัตนาวตฺร, รศ.ดร. ได้เสนอว่า เทพมี ๓ จำพวก คืออุบัติเทพ สมมติเทพ และวิสุทธิเทพ เทพจำพวกอุบัติเทพมีสถานะความมีอยู่ตามภพ/ภูมิ ตามอายุ ตามการเกิด/ตาย ตามภพ/ภูมิ ตามชีวิต/กำเนิดตามอาหาร ตามความสัมพันธ์กับมนุษย์ เทพจัดกลุ่มเป็น ๓ กลุ่ม คือกลุ่มที่มีบทบาทต่อธรรมชาติและพระพุทธศาสนา กลุ่มที่มีบทบาทของเทพในสวรรค์และกลุ่มที่มีจริยธรรมต่อพระพุทธศาสนาและธรรมชาติ เทพมีอาณาจักรสถิตคือเทวโลก บทบาทของเทพที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ภายหลังที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาจบลง เทพชุมนุมในหมื่นโลกธาตุดุพาทันแซ่ซ้องสรรเสริญดังกึกก้องไปทั่วโลกธาตุดุธรรมให้เกิดเป็นเทพที่สำคัญ คือ (๑) บุญกิริยาวัตถุ ๓ และ บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ ประการ สัมปทา ๕ ประการ เทวธรรม ๒ (๕) วัตรบท ๗ เทพจะสร้างคุณค่าทางจริยธรรมแก่สังคม เพราะจริยธรรมของเทพเป็นจริยธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตทางกาย-ใจ เอื้ออาทรต่อกัน เกิดสันติภาพต่อสังคมและธรรมชาติ มีคุณค่าต่อความรู้ ต่อการเป็นแหล่งจริยธรรม ต่อการเจริญอนุสติ ต่อการเป็นมิตรกับป่า ต่อการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น คุณค่าเหล่านี้เป็นประโยชน์เกื้อกูลอย่างยิ่งแก่ผู้ปฏิบัติ เพราะเป็นหลักที่ช่วยเสริมสร้างกำลังใจ ให้ความหวัง ทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท มีสுகติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า เกิดในสวรรค์ พันทุกข์ได้

บทความที่ ๒ เรื่อง “วิเคราะห์พุทธปณิธานกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงบูรณาการของคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน” โดยนิภาภัทร อยู่พุ่ม และ พระครูปริยัติธรรมวงศ์ ได้เสนอว่า พุทธปณิธานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ๒ ประเภท ได้แก่ (๑) ปณิธานก่อนการตรัสรู้ คือโพธิสัตว์ปณิธาน ปรากฏในวิทูเร-ปณิธาน ผ่านการตั้งมโนปณิธานนาน ๗ อสงไขย ตั้งจิตปณิธานนาน ๙ อสงไขย และตั้งกายวจีปณิธาน ๔ อสงไขยกับแสนกัป และปรากฏในอวิทูเรปณิธาน คือจากการไปจุติเป็นเทพในชั้นดุสิตแล้วไปเกิดเป็นสิทธัตถะจึงออกบวชแสวงโมกขธรรมจนตรัสรู้ และ (๒) ปณิธานหลังการตรัสรู้ คือพุทธปณิธาน ปรากฏในสันติเกปณิธาน นับจากหลังการตรัสรู้จนเสด็จดับขันธปรินิพพาน โดยทรงตรัสเน้นย้ำกับมารว่า จะยัง ไม่ปรินิพพานจนกว่าภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา จะเข้าใจธรรมเฉลียวณฺณลาต แก่แล้วก็สามารถรักษารธรรมไว้ได้ จึงมุ่งมั่นเผยแผ่ธรรมผ่านการปฏิบัติพุทธกิจจนส่งผลเป็นพุทธจริยา ๓ ได้แก่ พุทธัตถจริยา ญาตัตถจริยา และโลกัตถจริยา จึงได้ชื่อว่าบรรลุปุทธปณิธาน

บทความที่ ๓ เรื่อง “การบูรณาการโยนิโสมนสิการสู่การศึกษาไทยเพื่อพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์” โดย พระมหาไพรัช ธมฺมทีโป ได้เสนอว่า ปัญหาสำคัญคือคุณภาพของผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ให้มีคุณภาพที่ดีพอซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับครอบครัว ระบบการศึกษา สถานศึกษา คุณภาพของครูและหลักสูตร โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา(โยนิโสมนสิการ) ผสมกับการคิดเชิงวิเคราะห์ สู่การพัฒนาการศึกษาไทย วิธีการจัดการศึกษาให้มีความสมดุลกันคือ ให้ผู้เรียนได้เรียนและรู้ทั้งทางโลกคือวิทยาการสมัยใหม่ และทางธรรมคือหลักคำสอนทางศาสนา เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อแก้ปัญหาดังกล่าวแล้ว ย่อมได้ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณภาพ มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ที่สำคัญคือ เป็นบุคคลมีความรู้ความสามารถ และความประพฤติดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีทักษะในการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ด้วยหลักเหตุผล และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งพัฒนาให้เกิดมีได้ในผู้เรียน โดยการบูรณาการวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ กับระบบการศึกษาไทย ให้สถาบันการศึกษา สังคมและครอบครัว เป็นผู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนวิธีคิดเชิงวิเคราะห์ ฝึกใช้กระทั่งเกิดความชำนาญ นำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

บทความที่ ๔ เรื่อง “อำนาจอธิปไตยแนวพุทธ” โดย ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ ราชบัณฑิต ได้เสนอว่า ประเทศไทยปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ จนถึงบัดนี้ ส่วนหนึ่งยังไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้ว่า ประชาธิปไตยที่แท้จริงคืออะไร อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย หมายถึงอะไร สิทธิและอำนาจหน้าที่ในฐานะเจ้าของอำนาจนั้นอย่างไร พระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องอำนาจ

(๘)

อธิปไตยไว้ในอธิปไตยยสูตร ที่กล่าวถึงความเป็นใหญ่ ๓ อย่าง คือ ความมีตนเป็นใหญ่ (อัตตาธิปไตย) ความมีโลกเป็นใหญ่ (โลกาธิปไตย) และ ความมีธรรมเป็นใหญ่ (ธัมมาธิปไตย) หากคนไทย นำหลักอธิปไตย ๓ มาใช้เป็น (๑) หลักการครองตน (๒) ครองคน (๓) ครองงาน เหมือนอย่างที่เราพบในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้ตลอดมาในขณะทรงครองราชย์ บ้านเมืองไทยจะเจริญมั่นคง ความร่มเย็นเป็นสุขทั่วหล้าชาวประชาทุกฝ่าย เพราะทุกคนเป็นผู้มีส่วนสร้างประชาธิปไตยนั่นเอง

บทความที่ ๕ เรื่อง “**พระไตรปิฎก ต้องศึกษา : อรรถกถา ต้องสืบค้น**” โดย รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร ผู้เขียนได้เสนอว่า โดยผู้เขียนนำเสนอถึงสิ่งสำคัญที่จำเป็นต่อการศึกษาและพัฒนาการในพระไตรปิฎก ก็คือศึกษาความเป็นมาของชาวพุทธกลุ่มนิกายอื่นๆ หลังจากพุทธปรินิพพาน ๓๐๐-๔๐๐ ปี และเรื่องราวสมัยพระเจ้าอโศก อันมีร่องรอยพัฒนาการพระไตรปิฎกภาษาบาลี ใน ๕ ประเด็น คือ (๑) ยุคพระไตรปิฎก (๒) พระเจ้าอโศกกับพระพุทธศาสนา (๓) จารึกพระเจ้าอโศก (๔) ความเชื่อสมัยพระเจ้าอโศก และ (๕) ไตรปิฎกในอรรถกถา แล้วสรุปว่า การแบ่งคำสอนเป็นนวัคส์ตฤศาสน์มีในนิกายเถรวาทเท่านั้น การศึกษาพระไตรปิฎกและอรรถกถา เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาและสืบค้น เมื่อต่างคนต่างศึกษาจะมีความเข้าใจ มีความคิดเห็นแตกต่างกันไปตามภูมิรู้ ภูมิหลัง บางคนมุ่งประวัติศาสตร์ บางคนมุ่งปรัชญา บางคนมุ่งวรรณคดี บางคนมุ่งหลายด้านหลายมิติ ใครมุ่งด้านใดก็อยู่ที่ภูมิหลังของเขาผู้นั้น ดังนั้น คนรุ่นหลัง ควรที่จะทราบถึงภูมิหลัง เช่น ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ความเชื่อและค่านิยมทางสังคม เพราะสิ่งแวดล้อมด้านภูมิศาสตร์และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ถือว่าจำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาและการตีความคำสอนได้เป็นอย่างดี

บทความวิจัยที่ ๖ เรื่อง “**การสร้างและพัฒนารูปแบบความคิดเชิงเหตุผลตามแนวพระพุทธศาสนาเพื่อลดปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและสารเสพติดของเยาวชนไทย**” โดย รศ.ดร.เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ และ ผศ.ดร.เรจชัย หมิ่นชนะ ได้เสนอว่า การปรับพฤติกรรมความคิด หรือวิธีคิด ดีกว่าการปรับที่พฤติกรรมทางกาย เพราะความคิดเป็นแหล่งผลิต หรือเป็นแหล่งเกิดของพฤติกรรมทางกาย ถ้าสามารถปรับพฤติกรรมความคิดได้ สามารถปรับพฤติกรรมทางกายได้ เยาวชนไทย อายุระหว่าง ๑๗-๑๘ ปี มีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและสารเสพติดมากกว่าวัยอื่นๆ เยาวชนที่ตนเองหรือผู้ปกครองประกอบอาชีพส่วนตัว เยาวชนที่เร่ร่อน ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสี่ยง ได้แก่ การกระทำความผิดทางเพศ และสารเสพติด และแนวความคิดสามารถนำมาใช้เพื่อลด หรือปรับพฤติกรรมเสี่ยง คือ วิธีคิดแบบสาวหาเหตุและปัจจัย เป็นต้น

บทความที่ ๗ เรื่อง “**คำภาษาบาลีและสันสกฤต : ภาพสะท้อนพัฒนาการภาษาไทย**” โดย ผศ.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง ได้เสนอว่า การศึกษาพัฒนาภาษาไทย เป็นการสะท้อนภาพความเจริญ

ของวัฒนธรรมทางภาษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นไปตามภาวะของความเจริญทางสังคม คือเมื่อสังคมเจริญขึ้น ภาษาก็เจริญตามไปด้วย การรู้จักหิบบิยัมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเข้ามาใช้ปะปนกับคำภาษาไทย เพื่อให้ได้คำใหม่ที่เหมาะสมต่อการสื่อความให้เข้าใจได้ง่าย นับเป็นวิธีการอันเกิดจากภูมิปัญญาของปราชญ์ชาวไทย ที่มีลักษณะเด่นสะท้อนความเป็นตัวตนได้อย่างแท้จริง

บทความที่ ๘ เรื่อง “การวัดและประเมินผลทางการศึกษา กับการปรับเทียบคะแนน” โดย ผศ.ศศิธร ชูตินันท์กุล ได้เสนอว่า การวัดประเมินผลทางการศึกษา คือกระบวนการหนึ่งในการจัดการศึกษา เพื่อใช้ในการตรวจสอบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา ด้วยการใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ส่วนการปรับเทียบคะแนน เป็นการนำวิธีการทางสถิติมาใช้ ในการทำให้แบบสอบต่างฉบับที่วัดในเนื้อหาเดียวกัน เพื่อให้คะแนนจากแบบทดสอบต่างฉบับสามารถเทียบแทนกันได้ เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมกับผู้เข้าสอบทุกคน โดยมีเป้าหมายหลักของการวัดและประเมินผลทางการศึกษา แบ่งเป็นหลักใหญ่ ๕ ประการ คือ (๑) เพื่อการจัดตำแหน่ง (๒) เพื่อการวินิจฉัย (๓) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (๔) เพื่อการพยากรณ์ เป็นการนำผลการเรียนรู้ที่ได้ในปัจจุบันไปทำนายอนาคต และ (๕) เพื่อการตัดสินหรือประเมินค่า ส่วนการเรียนการสอน และการวัดและการประเมินผลการเรียนรู้ ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานหลัก ๒ ประการ คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และเพื่อตัดสินผลการเรียน

บทความที่ ๙ เรื่อง “การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ : รูปแบบและแนวทางการปฏิบัติ” โดย ดร.วันชัย สุขตาม ได้เสนอว่า แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทุนมนุษย์ตามหลักพุทธธรรม เป็นแนวคิดที่สามารถผลักดันให้ทุนมนุษย์ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลักพุทธธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ภาวนา ๔ ไตรสิกขา การใช้หลักสัปปุริสธรรม ๗ จริต ๖ รวมทั้งการพิจารณากลุ่มผู้รับเข้าการพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยการมองหลักการต่างๆ จากบัว ๔ เหล่า อันเป็นการพิจารณาคุณสมบัติในการเรียนรู้ของบุคคล ในทางพุทธศาสนา หลักการพัฒนาทุนมนุษย์และผลกระทบของโลกาภิวัตน์ที่มีต่อการพัฒนาทุนมนุษย์นั้น พระพุทธศาสนาเป็นการพัฒนาที่มีปฏิสัมพันธ์กับบริบทของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งกระแสโลกาภิวัตน์รวมทั้งเทคโนโลยีต่างๆ มีอิทธิพลต่อทั้งภาคเอกชน ภาครัฐ ภาคการศึกษา และภาคการศาสนา อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ วิธีการพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ สามารถแบ่งได้ ๒ แนวทางคือ ๑) แนวทางการจัดการเพื่อพัฒนาให้อยู่ในระดับโลกียธรรม ได้แก่ การพัฒนาด้วย ๔ อย่าง คือ การตระหนักรู้และคิดแบบทั่วถึงอย่างชาญฉลาด การคิดแบบถูกต้องอันเป็นสัมมาทิฐิ การเข้าใจปัญหาอย่างถ่องแท้ และเป็นการ

(๑๐)

ค้นหาความจริงด้วยปัญญา และ ๒) แนวทางการจัดการเพื่อพัฒนาให้อยู่ในระดับโลกุตระธรรม สำหรับผลลัพธ์การพัฒนาสูงสุดที่จะได้คือการสู่ภาวะนิพพาน

บทความวิจัยที่ ๑๐ เรื่อง “รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา” โดย ศิริพร วงศ์สวัสดิ์ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้เสียงในการสื่อสาร ๒) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการใช้เสียงในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และ ๓) เพื่อเสนอรูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาพบว่า (๑) เสียงเกิดจากกระบวนการทำงานของระบบเสียง ซึ่งประกอบด้วยอวัยวะส่วนต่างๆ คือ ปอด กล่องเสียง ลิ้น เพดาน ฟัน และริมฝีปาก (๒) ตามทรรศนะทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเสียงเป็นอารมณ์อย่างหนึ่ง คือเป็นสิ่งที่ใจเข้าไปเสพเสวย หรือสิ่งที่ใจเข้าไปรับรู้ในการจำแนกสาเหตุแห่งความเลื่อมใสของบุคคลแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท มีบุคคลประเภทหนึ่งที่อยู่ไกลเสียงเป็นประมาณ แล้วเกิดความเลื่อมใสศรัทธา เสียงจึงเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลเลื่อมใสในตัวผู้พูด ผู้ใช้เสียงเพื่อเผยแผ่ธรรมควรคำนึงถึงเรื่องที่ควรพูด และมีคุณลักษณะของผู้พูดที่ประกอบด้วยหลักธรรมสำหรับผู้ใช้เสียง ได้แก่ ปฏิสัมภิทา ๔ เปยยวัชชะ ธรรมเทศกธรรม ๕ กัลยาณมิตรธรรม ๗ (๓) รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น ๔ รูปแบบ คือ ๑) การใช้เสียงแบบธรรมดามีลักษณะการใช้เสียงพูดธรรมดา หรือการใช้เสียงเดิม เสียงธรรมชาติ ในการพูด การใช้เสียงแบบธรรมดาเหมาะสมกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาประเภท การบรรยายธรรม การเทศน์ ๒) การใช้เสียงแบบการเล่นเสียง มีลักษณะการใช้เสียงพูดที่มีการเล่นเสียง ๓) การใช้เสียงแบบการพากย์เสียงมีลักษณะการใช้เสียงพูดเลียนเสียง ใช้กับการแสดงธรรมประเภทบุคลาธิษฐาน มีตัวละครประกอบเนื้อเรื่องที่ยกขึ้นแสดง และ ๔) การใช้เสียงแบบผสมผสานเป็นการนำเอารูปแบบการใช้เสียงแบบต่างๆ

สำหรับรายละเอียดบทความทั้งหมดนี้ ผู้ใดต้องการศึกษา สามารถค้นหาได้จากบทความดังกล่าว ในวารสารเล่มนี้ และพบกันอีกในวารสารมหาจุฬารัศมี ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙

(พระมหาพรหม ธรรมหาโส, รศ.ดร.)

บรรณาธิการ

วารสารมหาจุฬารัศมี

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(๖)
คุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต	
พระครูสิริรัตนานุวัตร, รศ.ดร.	๑
วิเคราะห์พุทธปณิธานกับการพัฒนารูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	
เชิงบูรณาการของคณะสงฆ์ไทยปัจจุบัน	
นิภาภัทร อยู่พุ่ม และ พระครูปริยัติธรรมวงศ์	๑๔
การบูรณาการโยนโสมนสิการสู่การศึกษาไทยเพื่อพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์	
พระมหาไพรัชน์ ธมมทีโป	๒๙
อำนาจอธิปไตยแนวพุทธ	
ศ.พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ ราชบัณฑิต	๕๖
พระไตรปิฎกต้องศึกษา ; อรรถกถาต้องสืบค้น	
รศ.ดร.จินดา จันทร์แก้ว และ รศ.ดร.สมิทธิพล เนตรนิมิตร	๖๙
บทความวิจัย เรื่อง การสร้างและพัฒนารูปแบบความคิดเชิงเหตุผลตามแนว	
พระพุทธศาสนาเพื่อลดปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและสารเสพติดของเยาวชนไทย	
รศ.ดร.เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ และ ผศ.ดร.เรียงชัย หมั่นชนะ	๘๐
คำภาษาบาลีและสันสกฤต : ภาพสะท้อนพัฒนาการภาษาไทย	
ผศ.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง	๘๙
การวัดและประเมินผลทางการศึกษากับการปรับเทียบคะแนน	
ผศ.ศศิธร ชูตินันทกุล	๑๐๗
การพัฒนาทุนมนุษย์วิถีพุทธในยุคโลกาภิวัตน์ : รูปแบบและแนวทางปฏิบัติ	
ดร.วันชัย สุขตาม	๑๑๕
รูปแบบการใช้เสียงในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	
ศิริพร วงศ์สวัสดิ์	๑๒๗
วิจารณ์คัมภีร์อรรถกถาธรรมบท ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	๑๕๑
สุชญา ศิริธัญญกร	

ภาคผนวก

- คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	๑๖๒
- แบบฟอร์มการส่งต้นฉบับเพื่อพิจารณานำลงในวารสารมหาจุฬาริชาการ	๑๖๘
- หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของวารสารมหาจุฬาริชาการ	๑๗๐
- ขั้นตอนการดำเนินงานของวารสารมหาจุฬาริชาการ	๑๗๑

คุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต

Ethical Value of Deva affecting the Development of life

พระครูสิริรัตนานวัตร, รศ.ดร.
Assoc.Prof. Phrakru Sirirattananuwat
ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ศึกษาสถานะและบทบาทของเทพในธรรมชาติและพระพุทธรูปศาสนาและศึกษาคุณค่าจริยธรรมของเทพที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิต เป็นวิธีค้นคว้าเชิงเอกสาร ใช้พระไตรปิฎกเป็นเอกสารชั้นปฐมภูมิ

ผลการวิจัยพบว่า เทพมี ๓ จำพวก คือ อุบัติเทพ สมมติเทพ และวิสุทธิเทพ เทพจำพวก อุบัติเทพมีสถานะความมียุตามภพ/ภูมิ ตามอายุ ตามการเกิด/ตาย ตามภพ/ภูมิ ตามชีวิต/กำเนิด ตามอาหาร ตามความสัมพันธ์กับมนุษย์ เทพจัดกลุ่มเป็น ๓ กลุ่ม คือกลุ่มที่มีบทบาทต่อธรรมชาติและพระพุทธรูปศาสนา กลุ่มที่มีบทบาทของเทพในสวรรค์และกลุ่มที่มีจริยธรรมต่อพระพุทธรูปศาสนาและธรรมชาติ เทพมีอาณาจักรสถิตคือเทวโลก เป็นชาวสวรรค์ เทพในชั้นจตุรหาราช มีบทบาทต่อธรรมชาติ เช่น ป่า น้ำ อากาศ เป็นต้น เทพมีส่วนสำคัญในพระพุทธรูปศาสนา พระพุทธรูปเจ้าถือเป็นพุทธรูปหนึ่งใน ๕ คือ เวลาเที่ยงคืนจะทำหน้าที่แก้ปัญหาให้แก่เทพ เทพมีส่วนสำคัญให้เกิดมงคลสูตร

ธรรมให้เกิดเป็นเทพที่สำคัญ คือ (๑) บุญกิริยาวัตถุ ๓ (๒) บุญกิริยาวัตถุ ๑๐ (๓) สัมปทา ๕ (๔) เทวธรรม ๒ (๕) วัตรบท ๗

เทพจะสร้างคุณค่าทางจริยธรรมแก่สังคม เพราะจริยธรรมของเทพ เป็นจริยธรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชีวิตทางกาย-ใจ เอื้ออาทรต่อกัน เกิดสันติภาพต่อสังคมและธรรมชาติ มีคุณค่าต่อความรู้ ต่อการเป็นแหล่งจริยธรรม ต่อการเจริญอนุสติ ต่อการเป็นมิตรกับป่า ต่อการสะอาดเคราะห์ ต่อการบนบานต่อความสุข คุณค่าเหล่านี้เป็นประโยชน์เกื้อกูลอย่างยิ่งแก่ผู้ปฏิบัติ เพราะเป็นหลักที่ช่วยเสริมสร้างกำลังใจ ให้ความหวัง ทำให้ผู้ปฏิบัติตามได้ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาท มีสุคติเป็นที่ไปในเบื้องหน้า เกิดในสวรรค์ พ้นทุกข์ในที่สุด

คำสำคัญ : คุณค่า, จริยธรรม, เทพ, การพัฒนาชีวิต

Abstract

This research consists of 2 objectives; to study the status and roles of gods (deva) in nature and Buddhism, to study ethical value to the development of life in Thai society. It is the documentary research in Tepit̐ka as the primary source.

It was found that there are three kinds of gods, namely:- gods by rebirth, gods by purification, gods by convention. The gods by rebirth have status, existence, according to sphere/heaven, according to age, according to birth/death, according to life/rebirth, according to food, according to relation with a human. The gods are grouped in three kinds, namely;- the kinds of roles in gods for Buddhism and nature. The kinds of rituals concerning with gods. The kinds of gods in heaven and the status and roles of gods for nature and Buddhism. The gods who produce the ethical values to human concluding monks and Buddhists. The gods is the important point of Buddhism. The Buddha regards the Buddha's one of routines in five ones, it is the reply of question for Deva at time in noon night

The morals of gods as Dhamma for being deva:- 1. Three bases of meritorious action (Puññakiriyāwatthu) 2. Ten bases of meritorious action (Puññakiriyāwatthu) 3. Five Achievement (Sampadā) 4. Two titles in ethics of gods (Devadhamma) 5. the seven principles for practice of gods (Wattapada)

The morality of gods develops their lives caring to each others arised peace in society and nature. In which, the god of forest follows rukkhadhamma, the gods of sky delete the lunar eclipse by speech in the Buddha's virtues, the god of rice care of vegetation, the god of water saves it, the god of rain gives rain in right season. The gods teach Dhamma to human and the human resides with the gods by making merit, making gift, making good, making of the ritual of good worship and ethical treatment.

The gods give ethical values to society. The morality of gods is the morality for the development of life, helping each others, the arise of peace in society and nature. The morality of gods has the value to knowledge, to moral source, to memorial, to relation of forest, to changing one's bad fortune, to pledge, to happiness. These values of gods are the benefit for followers, because they are empower in their minds being hopefulness without careflessness. The next point of their lives is heaven. Finally, they are free from suffering and finding peace in one's own life.

Keywords : Value, Ethics, Gods, Development of Life

บทนำ

เทพมีอิทธิพลและบทบาทต่อพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ถือว่ามาคู่กันก็ว่าได้ จะเห็นว่า ก่อนพระพุทธเจ้าประสูติ ขณะประสูติ การแสดงธรรม ถึงกาลปรินิพพานของพระองค์จะมีเทพเข้ามา เกี่ยวข้องเสมอ แม้การบัญญัติพระวินัยของพระพุทธเจ้า เป็นต้นบัญญัติหลายข้อ เช่น ภูตคามวรรค ข้อที่ห้ามพระภิกษุพราหมณ์ของเขี้ยว ภิกษุใดละเมิดต้องอาบัติปาจิตตีย์ เป็นต้น นอกจากนี้เทพยังมีส่วน ผลักดันให้เกิดมงคลสูตร ๓๘ ประการด้วย จะเห็นว่าคัมภีร์พระไตรปิฎกทุกเล่มย่อมมีเรื่องเทพเข้ามา มีบทบาทด้วยเสมอ กระทั่งธรรมชาติทุกชนิดก็มีเทพสถิตอยู่ประจำ น้ำเรียกว่าพระแม่คงคา ฝนเรียกว่า พระวรุณเทพ ลมเรียกว่าวาวยเทพ ดวงจันทร์เรียกว่าจันทรเทพ ดวงอาทิตย์เรียกว่าพระสุริยเทพ ต้นไม้ เรียกว่ารุกขเทพ ภูเขาเรียกว่าสิขรเทพ บ้านเรือนเรียกว่าฆรเทพ (เทพประจำบ้านเรือน) นอกจากนี้ ก็ยังเทพวิสุทธิได้แก่พระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า ก็ยังมีเทพสมมติ ได้แก่ พระราชา พระราชินี ในฐานะเทพมนุษย์ เป็นดังเทพโดยการปฏิบัติในศัพทราชธรรม

นอกจากคำที่จะเรียกว่าเทพแล้ว ยังมีคำอื่น ๆ ที่หมายถึงเทพคือคำว่าท้าว เช่น ท้าวกุเวรหรือ เวสวัณ ในฐานะเป็นเทพแห่งจอมยักษ ทำหน้าที่ผู้ครองประจำทิศเหนือ เทพตนนี้ปรากฏให้เห็นที่ องค์พระพุทธชินราชตรงขานด้านซ้าย โดยมีท้าวกุเวรหรือเวสวัณนี้ทำหน้าที่อารักขาพระพุทธชินราช มีอาวุธ คือไม้ตะบอง สถิตอยู่ ณ เบื้องซ้ายของพระพุทธชินราช ซึ่งเทพกุเวรนี้เป็นเทพหนึ่งในสี่ของสวรรค์ จาตุมหาราช ซึ่งท้าวทั้ง ๔ นี้ทำหน้าที่ปกครองทิศทั้ง ๔ ประจำสวรรค์ชั้นจาตุมหาราช และท้าว จาตุมหาราชนั้นนี้มีคุณสมบัติพิเศษ คือ มีแสงสว่างส่องไปโดยรอบทิศทั้ง ๔ ตัวอย่างที่สถิตอยู่ในป่า เขตกรุงกบิลพัสดุ์ ดังปรากฏในคัมภีร์ทีฆนิกาย มหาวรรค

เทพต่าง ๆ นี้ มีอิทธิพลทางความเชื่อและทางจริยธรรมต่อมนุษย์ ทำให้มนุษย์เห็นคุณค่า เห็นบุญคุณแล้วแสดงความกตัญญูต่อเทพในลักษณะต่าง ๆ จึงปรากฏการแสดงออกต่อเทพหลายรูปแบบ เช่น เทวดาพลี การบนบาน บวงสรวง การอัญเชิญในบทเทพชุมนุม เป็นต้น สมควรศึกษาอย่างชัดเจน เกี่ยวกับสถานะ บทบาท และจริยธรรมของเทพนำมาพัฒนาชีวิตเกิดสันติสุขในชีวิตในที่สุด

วัตถุประสงค์การศึกษา

๑. เพื่อศึกษาสถานะและบทบาทของเทพที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและพระพุทธศาสนา
๒. เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมของเทพต่อการพัฒนาชีวิต

วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร อาศัยคัมภีร์พระไตรปิฎก โดยแยกศึกษาเป็นสถานะ บทบาท จริยธรรมของเทพ และคุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาชีวิต มีผลให้เกิดสุขในระดับบุคคล องค์กร และสันติภาพโลกได้

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า เทพมี ๓ ชนิด คือ อุบัติเทพ สมมติเทพ และวิสุทธิเทพ โดยเฉพาะอุบัติเทพที่จะศึกษานี้มีสถานะความมีอยู่แยกตามภพภูมิ โดยเทพชั้นจาตุมหาราชิกามีจำนวนทั่วจุลกอบาล ผู้ปกครองทิศของจักรวาลใน ๔ ทิศ ท้าวธตรฐ จอมคนธรรพ์ ปกครองทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหก จอมกุมภภัณฑ์ ปกครองทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์ จอมนาค ปกครองทิศตะวันตก ท้าวกุเวรหรือเวสวันจอมยักษ์ ปกครองทิศเหนือ เทพชั้นดาวดึงส์ มีจำนวนสหายเทพ ๓๓ ตนมีพระอินทร์หรือท้าวสักกะเป็นหัวหน้า พร้อมด้วยสหายอีก ๓๒ คน (รวมหัวหน้า เป็น ๓๓) บังเอิญว่าสวรรค์ที่ ๓๓ คนนี้ไปเกิด มีพวกอสูรอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ท้าวสักกะจึงนัดแนะกับเพื่อน ๆ ว่าจะไม่ยอมดื่มสุราที่พวกอสูรนำมาเลี้ยงต้อนรับ ในขณะที่พวกอสูรดื่มจนเมาเมาไม่ได้สติ เทพทั้ง ๓๓ องค์จึงขับไล่อสูรออกจากสวรรค์ได้สำเร็จ และอยู่ครองสวรรค์ชั้นนี้นับแต่นั้นมา พวกอสูรพยายามจะแย่งชิงเอาสวรรค์คืนหลายครั้งแต่ก็พ่ายแพ้ประจำ ซึ่งสงครามระหว่างเทพกับอสูรนี้เป็นที่รู้กันว่า เทวสุรสงคราม เทพชั้นยามา คือเทพดินแดนผู้ปราศจากทุกข์ มีท้าวสุยามหรือสุยามเทพบุตร ผู้มีบุญญาธิการใหญ่เหนือกว่าเทพทุกองค์ในสวรรค์ชั้นนี้ เพราะได้บำเพ็ญความดีมากกว่าองค์อื่น ๆ เป็นผู้ปกครอง เทพชั้นดุสิต คือเทพดินแดนผู้เฝ้าอ้อมด้วยสิริสมบัติ

ของตน มีท้าวสันดุสิตเป็นจอมเทพ ถือกันว่าเป็นที่อุปัติของพระโพธิสัตว์ คือพระเวสสันดรในพระชาติสุดท้ายก่อนเป็นพระพุทธเจ้า นับเป็นภพพิเศษกว่าสวรรค์ชั้นอื่น ๆ พระนางสิริมหามายาพุทธมารดา เมื่อสวรรคตหลังจากประสูติเจ้าชายสิทธัตถะได้ ๗ วัน ก็ทรงบังเกิดเป็นเทพในสวรรค์ชั้นนี้ ดังพุทธคำรัสตรัสกับพระอานนท์ว่า “เมื่อพระโพธิสัตว์ประสูติได้ ๗ วัน พระมารดาของพระองค์สวรรคตไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต” เทพชั้นนิมมานรดี คือสวรรค์ระดับชั้นนิมมานรดี เทพในดินแดนผู้ยินดีในการเนรมิตด้วยตนเอง มีท้าวสุนิมมิตเป็นจอมเทพ ถือกันว่า เทพในชั้นนี้ ปรารถนาสิ่งใด ๆ ก็เนรมิตได้เอง เทพชั้นปรนิมมิตวสวัตดี คือ เทพดินแดนผู้ยังอำนาจให้เป็นไปในสมบัติที่ผู้อื่นนิรมิตให้ มีท้าววสวัตดีเป็นจอมเทพ ถือว่าเป็นเทพกลุ่มที่อยู่ในระดับสูงที่สุดในสวรรค์ระดับกามาพจรทั้งหมด สวรรค์ชั้นนี้แบ่งเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายเทพ มีหัวหน้าชื่อว่าปรนิมมิตวสวัตดีเทพบุตร ปกครองเฉพาะเหล่าเทพ ส่วนฝ่ายมาร มีหัวหน้าชื่อว่าปรนิมมิตวสวัตดีมารหรือเรียกสั้น ๆ ว่า วสวัตดีมาร ปกครองเฉพาะมารทั้งหลาย

ความมีอยู่ของเทพแยกตามอายุและสวรรค์ว่ามีชีวิตอยู่อย่างไร เมื่อเทียบอายุของเทพกับมนุษย์ อาณิสสการรักษาสุขโอบล้อมที่ได้อยู่ร่วมกับเทพในสวรรค์แต่ละชั้น และได้เปรียบเทียบความสุขในราชสมบัติกับความสุขอันเป็นทิพย์ ดังนี้ จำนวน ๕๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นจาตุมหาราช ๓๐ ราตรี จำนวน ๑๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นดาวดึงส์ ๓๐ ราตรี จำนวน ๒๐๐ ปี ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นยามา ๓๐ ราตรี จำนวน ๔๐๐ ปี ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นดุสิต ๓๐ ราตรี จำนวน ๘๐๐ ปี ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นนิมมานรดี ๓๐ ราตรี จำนวน ๑,๖๐๐ ปีของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นปรนิมมิตวสวัตดี ๓๐ ราตรี

การจุติของเทพ มีเหตุที่เทพจุติด้วยเหตุ ๔ ประการด้วยกัน คือ (๑) จุติเพราะสิ้นอายุ (๒) จุติเพราะสิ้นบุญ (๓) จุติเพราะอดอาหาร (๔) เทพจุติเพราะโกรธ และเทพมีนิมิตแห่งเทพก่อนที่จะจุติ มี ๕ ประการ คือ (๑) ดอกไม้ทิพย์อันเป็นเครื่องประดับเหี่ยวแห้ง (๒) ผ้าทรงเศร้าหมอง (๓) มีเหงื่อไหลออกจากรักแร้สองข้าง (๔) ทิพย์อาสน์ คือที่นั่งที่นอนเคยสบายกลับแข็งกระด้าง (๕) ร่างกายเศร้าหมอง รัศมีกายก็พลอยเศร้าหมองด้วย

การอุปบัติของเทพ เทพมีสถานะและบทบาทแยกตามภพ/ภูมิ ในทางพระพุทธศาสนานั้น แบ่งภพของสิ่งมีชีวิตต่างๆ ในวัฏสงสารที่จะสามารถไปเกิดได้ตามผลกรรมของตนไว้ทั้งสิ้น ๓๑ ภูมิใหญ่ ๆ คือ “ภูมิที่ ๑ คือ กามภูมิ ๑๑ ภูมิ รูปภูมิ ๑๖ ภูมิ และอรุณภูมิ ๔ ภูมิ ซึ่งแต่ละภูมินั้นก็มีคุณลักษณะต่างกัน โดยกามภูมิจะทึบมาก รูปภูมิ ทึบน้อย อรุณภูมิ โปร่งใส คือไม่มีกิเลส